

Vrijdag 7 april 1916 – ochtendeditie

De commandant van het veldleger, het militair gezag uitoefenend in Noord-Brabant, Limburg en Gelderland ten zuiden van de Nederrijn, buiten het gebied der stellingen en afzonderlijke forten, alsmede in een gedeelte der gemeente Rilland-Bath, heeft de toegang tot en het verblijf binnen het in staat van beleg verklaarde deel van genoemd grondgebied ontzegd aan Josephina Risbourg en Johanna Ickroth, beiden wonende te Essen (België); Lambertus Vinken, koster en Matthieu Vinken, schoenmaker, beiden wonende te Kessenich (België); Lambert Henkens, arbeider, wonende te Ophoven; Hendrik Hubert Brouns, bakker, en Renier Michiels, slager, beiden wonende te Kessenich.

Vrijdag 7 april 1916 – avondeditie

Berlijn, 7 april. Officieel: Door een zorgvuldig voorbereide aanval hebben onze troepen na een hardnekkige strijd zich in het bezit gesteld van Engelse, thans door Canadese troepen bezette trechterstellingen ten zuiden van Sint-Elooi.

Londen, 6 april. Engels stafbericht. Vanochtend vroeg heeft de vijand na een zeer hevige beschieting onze nieuwe loopgraven bij Sint-Elooi aangevallen. De gevechten, die de gehele dag hebben geduurd, worden nog voortgezet.

Een kleine vijandelijke afdeling, die een van onze loopgraven bij Hooge was binnengedrongen, is er dadelijk weer uit verdreven.

Wij hebben het eerste nummer ontvangen van De Vlaamsche Gedachte, een tijdschrift, dat op ongeregelde tijden zal verschijnen en uitgegeven wordt door Leo Picard.

Het standpunt van het geschrift wordt uiteengezet in een artikel, waaruit wij het volgende overnemen:

In het gevoel van elke flamingant, in het hart van alle Vlamingen is de liefde tot het Vlaamse volk steeds voor de gehechtheid van de Belgische staat gegaan.

Men zocht de beste levensvoorwaarden voor Vlaanderen; België was daarbij slechts een middel.

In ons land bestaat geen organische band tussen volk en staat zoals in nationale eenheidstaten.

Alle vaderlandsliefde is bij ons voorwaardelijk. De eerste vraag, die, in de politiek, een Vlaming stelt is: "Wat is voor Vlaanderen het beste?"

Zelfstandig-Vlaamse politiek is niet iets, dat men kan wensen of eisen of waarop men een recht zou willen doen erkennen; integendeel, een feit dat iedereen die onbevooroordeeld is moet constateren, is dat de Flaminganten pro- of anti-Belgisch zijn om Vlaamsgezinde redenen, en waar de menigte in onze gewesten zich als zodanig wil uiten, daar zingt zij niet de "Brabançonne" maar de opstandige "Vlaamse Leeuw" en zelfs het "Groeningelied".

Toch is er veel verschil van mening in al die Vlaamse politiek; veel kleuren en nuances zijn vervat tussen de twee volgende uitersten:

Zij die aan de uiterste rechtervleugel staan menen alles te moeten opofferen aan de verdediging van het Belgisch staatsverband, dat zij de eerste voorwaarde van Vlaanderen's bloei heten, en ter wille van die verdediging schenken zij alle vertrouwen aan de huidige regering, die zij zoveel mogelijk steunen. De zuiverste vertegenwoordiger van deze ultra's is volksvertegenwoordiger mr. Arthur Buysse.

De uiterste linkervleugel beweert dat, in de Belgische staat, Vlaanderen door de regeerders steeds als een overwonnen land behandeld is, en om te beletten dat de vroegere toestand bestendig zou blijven wil men zich met de macht, die nu België bestrijdt, verbinden. Aldus “Jong Vlaanderen” in september 1915 te Gent gesticht.

In het artikel wordt dan verder betoogd, dat getracht moet worden tussen de beide uitersten “de ware Vlaamse stelling” te vinden:

Op zoek naar die stelling hebben wij alleen het heil van het Vlaamse volk in het oog te houden, niets anders. De drie volgende regels staan daarbij van nu af aan vast.

- I. Internationale sympathieën of antipathieën moeten worden terzijde gesteld. In België was er nooit een algemene gemeenschappelijke liefde of haat voor een of andere grote mogendheid. De mening was er steeds verdeeld. Ondanks de gebeurtenissen der laatste maanden is er ook nu in dat opzicht geen eensgezindheid. In Vlaamse politiek echter mag dit gevoelselement ook van niet het minste gewicht zijn.
- II. De taalkwestie behoort men niet op zichzelf te beschouwen maar in verband met de hele sociale samenhang van het Vlaamse volk, zodat geen enkele factor der volkskracht verwaarloosd wordt.
- III. Eindelijk mogen wij nooit vergeten, dat elke nieuwe regeling der internationale verhoudingen in West-Europa, die Hollands stelling zou verminderen, onze eigen Vlaamse toekomst bemoeilijkt. Een eerste voorwaarde voor Vlaanderen’s culturele heropbloei is de bloei van Holland.

Deze eerste aflevering van De Vlaamsche Gedachte bevat verder “een Vlaams programma” door L(eo) P(icard). Daaraan ontleen wij het volgende:

Geen enkele flamingant – zelfs niet de meest heftig anti Belgisch gezinde – wenst overheersing van een vreemde staat over ons volk. Tegen elk gebruik der Vlaamse volkskracht ten bate van vreemde doeleinden zouden wij Vlamingen niet het minst energiek ten strijde trekken: wij zijn daarop reeds gedurende eeuwen getraind.

Maar niet zozeer bedreigt ons een vestiging van vreemd geweld voor na de vrede: veel meer bedreigt ons de actie van een klein deel der burgerij die – met verwijzing naar het aantrekkelijke van een Europese taak, en met steun van grotere mogendheden, - onze landaard steeds meer en meer zou ondermijnen.

Wij willen geen incorporatie in of exploitatie door Duitsland, maar wij willen ook niet dat ons land in indirecte dienst zou treden van anderen en, met de Fransgezinden als er goed bij varende makelaars, de barrière der Entente zou worden tegen Duitsland.

Wanneer men in België aan Europese politiek mocht gaan doen, dan zou men al de haat en al de twisten van geheel Europa binnen onze grenzen halen en ze doen ontvlammen tussen Vlamingen en Walen. Een staat die naar buiten wil werken streeft naar macht in het binnenland, en die macht breidt zich uit naarmate de staat het volk meer weet te verenigen. Een België met een buitenlandse politiek zou zijn een unificerend België en een unificerend België in Vlaanderen’s dood. Wij willen integendeel, dat de enige kracht van het Belgische staatswezen zou sprouiten uit de vrijheid der volksgroepen van Vlaanderen en Wallonië.

Wij willen een neutraal land en, geleerd door de ondervinding eisen wij dat er zal worden uitgezien naar middelen om, bij herhaling van conflict tussen onze grote burens, de offers, die toch slechts luttel nut hadden, voor de toekomst van het eigen volk niet meer zo zwaar als thans te doen zijn.

Wij willen niet alleen neutraliteit maar zo haast mogelijk vriendschap naar alle kanten; in het materiële en intellectuele verkeer van Europa is België als het hart in het lichaam; het bloed moet van overal komen en naar alle zijden gaan.

Daarom ware het ook ten zeerste verkeerd van onze leiders, een dwangpolitiek uit te oefenen en, door ook maar het minste van een buurman af te nemen, deze tegen ons te ontstemmen.

Wij willen geen annexaties.

Meer nog, in vroegere eeuwen, in tijdperken toen er veel rijkdom en roem was bij ons volk, toen er veel verhandeld werd en veel gedacht, waren de landen van het huidige België economisch steeds in hoofdzaak een doorvoerland.

Ook in de laatste tijd was die doorvoer onontbeerlijk en het was dank zij dit transport dat de balans van inkomsten en uitgaven van de Belgische huishouding in evenwicht bleef.

Wij zijn dan ook allen tegenstanders van een eenzijdige handelspolitiek.

Die eisen zijn zonder uitzondering voorwaarden waarvan Vlaanderen de vervulling nodig heeft om zich naar eigen wezen te kunnen ontwikkelen. Doch één voorwaarde, belangrijker dan alle andere, bleef nog ongenoemd, de oplossing van de taalkwestie.

De Vlaamse Beweging immers was een strijd om cultuur en hoe nauw staat, politiek en economie ook met de cultuur verbonden zijn, niets is er nauwer mee verbonden dan de taal.

Daarom blijft de onafwijsbare eis van alle flaminganten, een programmapunt waarvan men de verwezenlijking met alle door het gemene recht geoorloofde middelen moet nastreven: de taalsocialisatie in ons Vlaamse land. Wat in de loop van de XIXe eeuw in zo menig land heeft plaats gevonden moet ook bij ons gebeuren:

De taal die de staat gebruikt in zijn steeds verder strekkende actie op het volk moet in Vlaanderen uitsluitend het Nederlands zijn; de nodige maatregelen daartoe moeten bij het herstel van de vrede genomen worden.

Vlaanderen moet derhalve geen staat op zichzelf zijn, maar in Vlaanderen moet de staat Vlaams zijn.

Die vernederlandsing van het publieke leven in Noord-België zij ook een waarborg der neutraliteit van de publieke geest in onze landen, zoals de vrijheid van doorvoer de neutraliteit op handelsgebied uitmaakt en onze afkerigheid van alle annexatie bewijs is van onze wil tot neutraliteit in de politiek.

Vrij België bevat naar aanleiding van de verjaardag van koning Albert van België een artikel van Frans van Cauwelaert, "De geestelijke wedergeboorte van België" geheten. Wij ontleen aan het artikel het volgende:

Zedelijke hervorming! Laten wij het ons niet verhelen. Ook op zedelijk gebied heeft de oorlog onder ons volk verwoestingen aangericht, welke de aandacht van de wetgever, van de kerk en van al de instellingen, welke doeleinden van volksverzedelijking nastreven, ernstig zullen gespannen houden. Maar onze zorg moet

verder strekken dan de opruiming van de oorlogskwalen. Wij moeten verder denken en naar het verleden en naar de toekomst. Wij moeten in de geest teruggaan naar de dagen van het volle leven, en ons afvragen, of ook de kwalen van het moderne genotsleven ons niet bedreigden. De grote meerderheid van ons volk was in elk geval onaangetast en wat ons volk tijdens deze oorlog aan energie heeft vertoond, is het meest onomstootbare bewijs, dat de kern van onze volkskracht nergens was aangetast. Maar de toestand was toch voldoende ernstig om de waakzame geesten te verontrusten.

Welnu deze gevaren mogen na de oorlog niet terugkeren. De zedelijke loutering, welk wij in het lijden en de ontberingen hebben gevonden, de spanning van wilskracht, welke het volhardend verzet heeft ontwikkeld, de geest van ideale zelfverloochening, met welke de beste van onze soldaten uit de loopgraven zullen terugkeren, mogen niet verloren gaan. Wij moeten de goede neigingen, welke de oorlog heeft voortgebracht, onmiddellijk vastleggen in wetten des levens, in stevige volksgewoonten, in heilzame maatregelen van openbaar bestuur. Voor de oorlog vond de werkgever de moed niet om het drankmisbruik stevig in te binden: hij zal een bondgenoot vinden in de noodzakelijkheid om te bezuinigen zowel op onze private als op onze openbare uitgaven. Wij waren te laks in het bestrijden van de openbare onzedelijkheid; deze oorlog heeft duidelijk de bewijzen geleverd, wat het voor de weerkracht en voor het expansievermogen der volkeren betekent een gezonde en talrijke jeugd te bezitten. En zo kunnen wij in deze oorlog al de lessen maar ook al de hulp vinden, die wenselijk zijn om aan ons volk een zedelijke uitzuivering en een krachtverjonging te doen ondergaan, die de beste waarborg zullen vormen van zijn hernieuwd geluk.

Zedelijke hervorming en verstandelijke verheffing: op de stevige grondslag van een hechte zedelijkheid, een weids gebouw van veelzijdige volksontwikkeling! Niemand zal er voorzeker aan denken

om onze Belgische jeugd van achterlijkheid te beschuldigen. Onze prestaties op elk gebied getuigen het tegenovergestelde. Maar het is niet ons eigen belang om ons in gemakkelijk bevredigde zelfvoldaanheid te begeven, en wij mogen gerust bekennen, dat wij inzake onderwijs niet bereikt hadden, wat een volk met zoveel middelen als het onze, moest beschouwen als een noodzakelijke vereiste. De beperkte ruimte van dit artikel laat niet toe om daarover in bijzonderheden te treden. Maar ik heb, reeds voor de oorlog, herhaaldelijk aangetoond, dat noch ons lager, noch ons middelbaar, noch ons hoger, noch ons vakonderwijs geheel voldeden aan de eisen van onze tijd, en van onze nationale vooruitgang. Talrijk waren onze scholen genoeg, maar de kwaliteit der leerkrachten, de onderscheidenlijke programma's en de samenwerking van de verschillende afdelingen lieten in menig opzicht te wensen over. En door blinde verfransing, welke bij de inrichting van het onderwijs in Vlaanderen overal had voorgezeten, traden de kwade gevolgen van deze toestand in onze noordelijke provincies op bijzonder noodlottige wijze te voorschijn. Dikwijls waren de geringe belangstelling voor geestelijke schoonheid en de kunstmatige beschaving, welke zelfs in onze gegoede en zogezegd ontwikkelde kringen heersen een steen des aanstoets voor fijner bewerktuigde naturen, en onze volkswelvaart droeg reeds zeer kennelijk de schadelijke sporen van het tekort aan verstandelijke hulpmiddelen, waaronder onze arbeiders en middenstanders het meest onmiddellijk leden, maar waarvan de ontoereikendheid van ons hoger onderwijs een der hoofdoorzaken was.

Slechts bekrompen geesten kunnen nog in de waan verkeren, dat een mooie ligging aan de zeemonden, dat een begenadigde bodem en rijke mijnevelden alleen de welvaart der volkeren verzekeren, wanneer de geestelijke bevruchting niet aanwezig is. Zedelijke slapheid en verstandelijke armoede zijn niet alleen van geestelijk

standpunt uit als schadeposten te behandelen, maar ook van het standpunt uit van stoffelijke vooruitgang zijn zij een onheil voor een volk. Terwijl genotzieke volkeren hun lusten nog botvieren op de erfplating van het vorige geslacht, komt de buur en neemt bezit van hun eigen verlaten bronnen van rijkdom, terwijl de domme knoeit met verouderd materiaal en zich afmat in een kruipgang binnen de engere kring van zijn onmiddellijke omgeving, heeft de wakkere mededinger alle wegen bezet naar het wereldvertier.

Voor de oorlog konden wij ons wellicht de vrijheid gunnen om de noodzakelijke verbeteringen geleidelijk in te voeren. Nu blijft er geen tijd te verliezen. Wij hebben onze economische voorsprong tegenover vele mededingers verloren, onze handel en nijverheid zullen jaren gebukt gaan onder de verlamming, de lasten en de verwoestingen van de oorlog; de strijd om den brode zal tussen alle landen van Europa tot het uiterste worden opgedreven, en er zal van ons vereist worden, dat wij ook alle krachten bijzetten om onze vooraanstaande plaats van vroeger te herwinnen en te bevestigen.

Wij hopen dat wij een ruime schadeloosstelling in goede penningen zullen genieten. Wij vertrouwen, dat onze voorbeeldige plichtsgetrouwheid ons handelskrediet in het buitenland en het aantal van onze vrienden zal hebben verhoogd. Maar laten wij op die kansen geen wissels trekken. Alleen van onze eigen kracht zijn wij zeker, en wij hebben onze voorzorgen te treffen, opdat wij op de meest harde strijd niet onvoorbereid zouden zijn.

Economische verhouding onder de volkeren kan nooit zo worden, dat een vrij en veerkrachtig volk, in zo voordelige positie als het onze geplaatst, er zich niet bovenop kan werken. Maar wanneer wij de uiteengeschokte oude wereld lieten aaneensluiten boven onze hoofden, wanneer wij niet onmiddellijk door het verheffen van het zedelijke en verstandelijke kunnen van ons volk het vrij uitzicht op de

wereld zouden bewaren, kan niemand over onze toekomst verantwoorden.

Zoek eerst het rijk Gods, zegt de heilige schrift, en het overige zal u als toemaat worden geschonken. Zorg dat het volk zedelijk groot en geestelijk sterk is, en de bronnen der stoffelijke welvaart zullen vanzelf naar u toevloeien.

Ik beschouw het als een zegen van God dat ons land, op dit beslissend ogenblik van zijn bestaan, aan zijn hoofd een vorst heeft, die doordrongen is van de waarde der geestelijke goederen. Ik wens voor de glorie van zijn regering en voor ons aller heil, dat bij zijn terugkeer onder zijn volk, ook de leidende krachten zullen opstaan om zijn hoge betrachtingen ten volle te verwezenlijken.

Frans van Cauwelaert schrijft in De Beiaard van april over de verhouding van België tot zijn bondgenoten.

“Onze regering werd en wordt nog door sommige van onze persorganen stelselmatig bestookt om uit haar terughouding te treden en het meteen te wagen op een aanvallende politiek van gebiedsverovering. Om gemakkelijk te vatten redenen vond deze actie grote steun in sommige bladen der Entente-landen. Maar onze ministers begrepen beter dat met roekeloosheid ons eigen land niet gediend zou zijn en onze bondgenoten, tenslotte evenmin, daar zij in de verhevenheid van onze Belgische zaak en de afkeer welke onze mishandeling overal voor de Europese binnenrijken heeft gewekt een gemeenschappelijk zedelijk steunpunt bij de neutrale volkeren hebben gevonden. Van een ondertekening van het verdrag van Londen, dat afzonderlijke vredesmogelijkheden bij de Entente-mogendheden uitsluit, of van een blijvende aansluiting bij de Entente is derhalve bij onze regering nooit ernstig sprake geweest.

Het bleek echter gewenst om tegenover de pogingen, welke steeds in die richting werden gedaan en evenzeer tegenover de herhaalde aanvragen van Duitse zijde om in afzonderlijke vredesonderhandelingen te treden, eenmaal op plechtige wijze vast te stellen hoe België tegenover zijn strijdgenoten en deze tegenover hem stonden voor het verder verloop van de strijd. Deze wens is verwezenlijkt geworden door de verklaringen van St. Adresse, op 14 februari II.

Deze verklaringen zijn in meer dan één opzicht merkwaardig. Niet alle gezanten der medestrijdende mogendheden, maar slechts deze van de ons trouw gebleven gezanten, Engeland, Frankrijk en Rusland traden op tegenover de vertegenwoordiger van onze buitenlands staatkunde en bevestigden, bij monde van de eerste in rangorde onder hen, prins Koudscheff, gezant van Rusland, dat de verbonden en garanderende mogendheden, wanneer de tijd zal zijn aangebroken, de Belgische regering zullen uitnodigen om deel te nemen aan de vredesonderhandelingen en dat zij aan de vijandelijkheden geen einde zullen stellen, zonder dat België in zijn politieke en economische zelfstandigheid hersteld, en ruimschoots vergoed zal zijn voor de geleden schade." Zij beloven België verder ter hulp te komen om zijn commerciële en financiële heropleving te bevorderen. En deze verbintenis wordt door de Entente-gezanten beschouwd als voortvloeiend uit het verdrag van 1839, bij hetwelke deze mogendheden de onafhankelijkheid en onzijdigheid van België hebben gewaarborgd en als een hulde aan de heldhaftige trouw, met dewelke ons land zijn internationale verplichtingen heeft nageleefd.

Deze verklaring werd door onze minister baron Beyens met dankbaarheid begroet. Hij voegde er uit naam van de Belgische bevolking de verzekering aan toe, dat onze garanten wederkerig het volste vertrouwen mochten hebben in ons en "dat wij allen beslist zijn om met kracht te strijden aan hun zijde tot wanneer de

overwinning van het recht, voor hetwelk wij ons na de onrechtvaardige schending van ons geliefd vaderland zonder enige aarzeling hebben geslachtofferd, zal verzekerd zijn.”

Namens de Italiaanse en Japanse regeringen werd daarna medegedeeld dat deze, in hun hoedanigheid van ondertekenaars van het verdrag van Londen, geen bezwaar hadden tegen de door hun medecontractanten afgelegde verklaring.

Men kan geen duidelijker aftekening geven van de eigenaardige rechtsverhoudingen, in welke België zich tijdens deze oorlog bevindt, als welke bij deze plechtigheid is voorgesteld.”

Memoranda (KVdW).

Brussel, 13 maart.

Er zijn mensen, die aan alles denken: stel u voor, dat iemand zich in een Brussels weekblaadje heeft afgevraagd wat na de oorlog worden moet van de poëzie!

Och, ik ken beter dan wie al de geneugten, die het baren van copij onder de oorlog in een bezette stad oplevert. Wat het leven van een journalist anders aangenaam maakt, wat hem het gevoel geeft een werkelijk modern mens, en als het toonbeeld daarvan te zijn, het is dat de volte der gebeurtenissen, de jacht der feiten en ideeën hem gestaag opeist, hem gedurig gespannen houdt, heel zijn leven vordert en als het ware opzuigt, zonder dat hij er buiten kan, zonder dat hij er trouwens maar een ogenblik aan denken zou er buiten te willen, hij die zich immers in dat leven onontbeerlijk voelt en daar juist zijn beloning in vindt, hij die de slaaf is der gebeurtenissen, maar tevens hun meester, vermits zij zonder hem toch niet zouden bestaan. Die aanhoudende versnippering van kracht, die tevens beheersen van het leven is: het is een blijde, een dankbare taak; zij

wordt te vozer en te pijnlijker, als ineens alles ophoudt wat gebeurt, als de tijd staakt, en als daarenboven de vrijheid van het woord beperkt wordt. Er is nog altijd wel iets om over te schrijven, bijvoorbeeld: dat er niets is. Maar zal zelfs dat de censor mogen doorlaten? Want dat juist is het geestigste van het geval, tevens troost en wraakneming van de journalist: de censor is nog veel minder vrij, nog veel meer aan allerlei geheime of openlijke machten gebonden dan hij; hij heeft niet eens het recht op argeloosheid, de censor, terwijl de dagbladschrijver nog altijd de impertinentie overblijft, zo hij daar zin in heeft of heil van verwacht. En knaagt in hem nu en dan eens de worm, dat hij iets weet en het niet zeggen mag, dan is de censor er toch niet beter aan toe: door te zwijgen belet de journalist hem te schrappen, hetgeen zijn straf is.

Intussen is onze dagelijkse taak de zelfmarteling geworden van een imaginatie, die er misschien in zelfvertrouwen, maar geenszins in vruchtbaarheid bij wint. Ik heb een klein meisje gekend, een zeer gevoelig en zeer verwend kindje, dat in haar eigen arm neep om "oei!" te kunnen roepen en op haar de aandacht te vestigen. Wij, Brusselse dagbladschrijvers, wij doen als dat meisje. Onze armen zijn blauw genepen, en nog altijd roepen wij met overtuiging "oei". De moeilijkheid is echter, in dat oei geroep zoveel schakeringen te leggen, dat het de aandacht telkens als nieuw aandoet; en wij hebben maar twee armen om in te nijpen, die al genoeg krijgen van die dagelijkse foltering!

- Intussen vragen wij ons in alle ernst af: wat gebeurt er morgen met de poëzie? Althans één van ons doet het. En zijn antwoord is ondubbelzinnig, hoe dan ook allicht verbluffend: de poëzie van morgen zal één vreugde zijn. En zijn redenering is glashelder: de dichters van vóór de oorlog waren zo treurig, alleen omdat zij eronder leden, dat zij nooit of nergens de Orde mochten genieten, die de rust en de vreugde is. Maar na de oorlog zal dat natuurlijk

veranderen: zij zullen de overeenstemming gaan bemerken, die de natuur tussen de algemene bestemming der dingen en henzelf heeft gebracht; het zal dan uit zijn met de pijnlijke wanorde van gisteren; zodat hun dan alleen nog de Vreugde zal overblijven om van te zingen, en de poëzie uit de oorlog oprijzen zal als de meest blijde der godinnen ...

Rechtuit gezegd, ik heb daar niets tegen. Integendeel. Ik waag alleen de vraag: als de dichters van morgen die overeenstemming, die plots onthulde harmonie nu eenmaal niet ontdekken, wat dan? Bestaat er dan niet heel veel kans, dat zij in hun slecht humeur volharden? En indien het verder gebeurde, dat die dichters wel de nieuwe Orde beseffen, maar bijvoorbeeld een slechte maag, of een platte beurs met een nest vol kinderen hebben, wat dan weer? Zal de Orde hun beletten er ook in hun verzen de weerslag van te luchten? En als - derde hypothese - de dichter nu eens een slecht karakter heeft (er zijn er), en weigert te geloven in die Orde die men hem opdringt, wat dan ten derde male? Zal men hem alsdan verbieden, een dichter te zijn?

- Ik beken, dat mij dit alles bitter weinig schelen kan. Ik ken persoonlijk een respectabele hoeveelheid dichters: de hoofdhoedanigheid van allen is, dat zij onbarmhartig eigenzinnig zijn, en dat het zou volstaan, hun die algemene vreugde op te leggen, om ze op zijn minst weigerachtig en misschien zelfs wanhopig droef te stemmen. In welke stemming zij verzen plagen te schrijven ...

Wat dan? Ach, ijdelheid van alle theorie!

Maar ook: o pijn van het gedwongen copij leveren! ...

15 maart.

Aan wie voortgaan met beweren, dat de oorlog een beschavingscrisis betekent; dat, wie er aan deelnemen, door het feit zelf terugkeren, zo niet tot de laagste natuurtoestand, dan toch tot een zekere barbaarsheid; dat wij bij het sluiten van de vrede een verwilderd Europa zullen vinden, waar alle moraal weer zal dienen opgebouwd, aan dezen draag ik het volgende verhaaltje op, waar ieder die een half uurtje in Brussel verblijft, de grondstof van ontdekken en billijken kan.

Ge kent de “caissette du soldat prisonnier”. Er zijn er zelfs van alle soorten, en, zou ik zeggen, voor alle wapenen: er bestaat een “caissette de l'étudiant prisonnier”; er bestaat er zelfs een “du joueur de football prisonnier”. “Et je ne trouve pas cela si ridicule”, zou de goede François Coppée met zijn beroemd geworden vers gezegd hebben: het moet zelfs voor een voetballer een bijzondere vreugde zijn, van de verre thuis het bewijs te ontvangen, dat men aan hem denkt, - een stoffelijk bewijs vol lekkers, dat men in gevangenenkampen doorgaans missen moet: ontbijtkoek en vleespastei, sigaren en speelkaarten; het moet nog zoeter zijn, al die versnaperingen te ontvangen van onbekenden, wiens anonieme gift heel het vaderland betekent. - Want zoet is het tevens, aan onze gevangen jongens dat schamele geluk te bezorgen, zelfs als ze u persoonlijk onbekend zijn; en het is dan ook op de rekening van de liefdewerken een dankbare post. Er wordt inderdaad ruim gebruik gemaakt van de machtiging tot het sturen van bewuste kistjes, zo ruim, dat er al meer dan eens beperkende maatregelen werden getroffen. Die maatregelen leken weleens wreed, zo de laatste, die verbiedt, voortaan vleeswaren naar onze geïnterneerde soldaatjes te sturen; al is hij te billijken door de schaarste aan vlees, waar zo velen in het land zelf onder lijden. Men heeft er trouwens iets op gevonden, weer maar een nieuwe “caissette” op uitgedacht, die heet “l'oeuf de Pâques du soldat prisonnier”: zes verse eieren, die hem vijf dagen

nadien bereiken, en waar hij, in plaats van vlees, zijn hart aan ophalen kan.

Het heet in de Duitse afkondiging tot beperken van het kistjes sturen, dat onze jongens overvloedig te eten krijgen. Bij zulke bevestiging blijven de Brusselaars nogal sceptisch. En wie de Belgische maag in het algemeen en de Belgische soldatenmaag in het bijzonder kent, kan niet nalaten in dat scepticisme te delen. Overvloed is trouwens een zeer relatief begrip, en wij zijn nu eenmaal niet gewoon te klagen, als wij te veel krijgen. Hoe het ook moge zijn, er doet zich een klein feitje voor, dat juist aan het verhaaltje ten gronde ligt, dat ik u vertellen wilde; waar ik geenszins het besluit uit trekken wil, dat de Belgische soldaten, krijgsgevangenen in Duitsland, van 's ochtends tot 's avonds aan van spijzen doorbuigende tafels doorbrengen zouden; dat echter in mijn bedoeling leren moet, hoe zelfs bij onthouding der vrijheid en onder levensomstandigheden, die zeer zeker de ideale niet kunnen heten, - hoe, zeg ik, onder voorwaarden, die algemeen als verbeestend gelden, beschaving, noden van geest en ziel, hogere moraliteit dus nog de bovenhand krijgen over alleen de behoeften van het lichaam.

Op de boulevard is er, moet ge weten, een groot magazijn, door het werk der "caisettes" opgehouden, waar men de kistjes kopen kan en laten opsturen; waar men verder de bedankingsbrieven van de verpleegde soldaten en hun geuite wensen, die soms naïef zijn, lezen kan. Nu kon ieder dezer dagen aan de uitstalling van dat magazijn lezen, en kan men het nog doen: "Onze soldaten vragen vooral boeken en muziekinstrumenten".

Stel u dat goed voor: die jongens hebben de oorlog van dichtbij gezien; zij hebben ruimschoots hun deel gehad in het onmenselijk brutale, dat ze van alle beschaving afsloot; zij zijn het, waarvan men meent, dat heel hun morele educatie zal te herbeginnen zijn. En

inderdaad, zij leven nu nog in een omgeving, die weinig stichtend inwerkt. Hun toestand is niet gemaakt om ze in hun gevoelens te veredelen; hun voeding is, het spreekt vanzelf, hoe overvloedig ook, die van gevangenen. - En wat vragen nu die jongens? Geen eten: vooral boeken ...

Ik kan eraan toevoegen, dat daar ruim in voorzien wordt,

Met dankbaarheid huldigen ook wij de Hollanders, die hier de Belgen in voor mochten zijn. In België houden zich particulieren en talrijke verenigingen, als Willemsfonds en Davidsfonds, als de Vereniging van Letterkundigen, als veel andere nog, ijverig met de zaak bezig. Het verdient bijzondere melding, dat onder de ijverigsten de oud-consul van Turkije is. Ik ken een onzer beste Franse schrijvers, die zich ten behoeve van onze krijgsgevangenen tot een meester-boekbinder heeft ontpopt. Maar dit was het niet waar ik het over hebben wou; alleen over dit: onze soldaatjes, de jongens van het in geestelijk opzicht achterlijke België, vragen eerder boeken dan eten. - Ik waag er het besluit uit te trekken, dat men voor de beschaving nog zo heel erg niet vrezen moet ...